

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN: 2458 - 9624 (Online)

Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 4(2), 59-68, 2017

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN SANAT ESERLERİNE VE KİÇ ÜRÜNLERE YÖNELİK BEĞENİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

EVALUATION OF GRADUATE STUDENTS' LEVELS OF APPRECIATION FOR ARTWORKS AND KITSCH WORKS

Kerim LAÇINBAY¹ ve Meliha YILMAZ²

¹ Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü.
Ankara, Türkiye, kerimlacinbay@gazi.edu.tr

² Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü. Ankara, Türkiye,
ameliha@gazi.edu.tr

Gönderim Tarihi: 17.10.2017

Düzeltilme Tarihi: 30.10.2017

Kabul Tarihi: 07.11.2017

Öz

Bu araştırma, herhangi bir sanat disiplinde lisans eğitimi almamış, çeşitli lisansüstü programlarda öğrenim görmekte olan bireylerin beğeni düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, dünya sanat tarihine mül olmuş sanat eserlerini ve kiç ürünleri kapsayan bir anket formu geliştirilmiştir. Nicel verilere dayalı olan çalışmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen, 10 tanesi kiç ürün, 10 tanesi sanat eseri olan toplam 20 görselden oluşan anket formuyla veriler toplanmıştır. Çalışmanın evrenini, Türkiye'deki lisansüstü öğrencileri; örneklemini ise, çeşitli üniversitelerde öğrenimlerine devam etmekte olan 569 lisansüstü öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada, herhangi bir sanat alanında sanat eğitimi almamış olan ve lisansüstü eğitim gören bireylerin (cinsiyetleri, öğrenim düzeyleri, öğrenim alanları fark etmeksizin) kiç ürünleri, sanat eserlerine oranla daha çok beğendikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kiç, Estetik, Görsel sanatlar

Abstract

This research aims to identify the levels of appreciation of individuals who have not received undergraduate education in any art discipline and who are currently involved in various graduate programs. For this purpose, a questionnaire form developed, which includes art works and kitsch works that are widely acclaimed in the world art history. The study was based on quantitative data, which were collected by the questionnaire developed by the researchers. The questionnaire consisted of 10 artworks and 10 kitsch works, comprising 20 visuals in total. While the population of this study is the graduate students in Turkey, the sampling is composed of 569 graduate students. The results of the study revealed that the participants of this study (regardless of their gender, level of education, and current programs), who have not received any art education and who are studying in graduate programs, show more appreciation for kitsch works than for artworks.

Keywords: Kitsch, Aesthetics, Visual arts

*Bu araştırma, 18-20 Mayıs 2017 tarihleri arasında, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nde düzenlenen 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atf için Künye Bilgisi: Laçınbay, K. & Yılmaz, M. (2017). Lisansüstü öğrencilerinin sanat eserlerine ve kiç ürünlere yönelik beğeni düzeylerinin değerlendirilmesi. *JRES, 4(2), 59-68.*

Giriş

Beğeni, herhangi bir konuda güzeli çirkinden ayırma yetisi; estetik ise, sanatsal yaratının sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2017). Kiç ise tüketim kültürünün seri olarak ürettiği, estetikten yoksun biçimlerin endüstri sayesinde çoğaltılmasıdır.

21. yüzyılda, sanatın birçok disiplinini de kapsayan estetik değerlerden yoksun ve endüstrileşmenin getirdiği tek düze birçok sözde sanat nesnesi (kiç), bireylerin sosyal yaşantılarının birer vazgeçilmezi haline gelmiştir. Estetik beğeniden yoksun bu kiç ürünler; mimari, resim, heykel vb. disiplinlerde görsel kimliğiyle bireylerin karşısına sürekli olarak çıkmakta ve beğeni düzeylerini örtük (gizil) bir öğrenmeyle etkilemektedir. Bununla birlikte bireylerin eğitim düzeyleri ve yaşadıkları sosyal çevre onların beğeni düzeylerini şekillendirdiği düşünülebilir.

Sanatsal sorun taşımayan ve soru sordurtmayan, sadece teknik işçiliğe dayalı, piyasa resimleri, doğrudan ve aşırı duygusallık yüklü ağlayan çocuk gibi çalışmalar kiçin plastik alandaki örnekleridir. Müzik alanında ise, arabesk tür kiç olarak örneklendirilebilir. Televizyon dizilerinde ise, gerek oyunculuk gerekse senaryo açısından sanatsal kaygı taşımayan, düşünmeyi gerektirmeyen, soru sorma ihtiyacı duyurmayan, yoğun duygu sömürsüne dayalı yüzlerce dizi sayılabilir. Yine aynı durum, şiir ve şarkı sözleri açısından da geçerlidir (Yılmaz, 2013).

Sanat eseri sıradan bir tüketim nesnesinden farklıdır. Sanat eseri her türlü yarardan bağımsız olarak, kendi başına bir amaç olarak yaratılır. Dolayısıyla ekonomik anlamda bir çıkar düşünülerek, bir tüketim nesnesi gibi talep üzerine üretilmez; sanat eseri üretildikten sonra talebini oluşturur. Oysa kiç üretimde çoğunlukla ekonomik bir kaygı güdüldüğünden talep üzerine üretilir; hatta talep oluşturur. Gerçek sanat eseri özgün bir yapıya sahiptir, bir kere üretilir (Demir, 2009, s.37-38).

Gerçek sanat eseri ile kiç arasındaki temel ayrım onu üreten sanatçının bakış açısı ile ilgilidir. Sanatta imgelem ve anlam arasındaki bağlantı, yani içerik ve öz arasında ilişki organik bir bağa sahiptir. Kiç, sadece nesnelere oluşan ancak, özle ilgili olmayan bir varlık ortaya koyabilir. Kiç üretimde obje-suje ilişkisi yüzeyseldir; sanatta olduğu gibi derinlemesine bir bağ yoktur ve izleyici bu bağı aramaktan ziyade, sıradan bir kaygı durumu güder (Ergüven'den aktaran Şahin, 2016). 'Bu bağlamda sanat eseri kendi varlık alanını oluştururken, herhangi bir beğeni veya eleştiri noktalarından etkilenmez ancak kiç sürekli olarak beğenilme kaygısı taşır ve bunun için çabalar' (Şahin, 2016, s.10). Kiç, sürekli biçimde gerçek sanat eserlerinden yararlanır. Ancak, gerçek sanat eserinde olduğu gibi izleyiciye gerçek estetik yaşantıyı vermez. Estetik yaşantıyı;

sanat eserini sorgulama, değerlendirme, bir fikir elde etme, estetik kaygı duyma anlamında ele aldığımızda kiç ürünlerin farklılığını görebiliriz (Yardımcı, 2001, s.165).

Bu araştırmada, lisansüstü öğrenimi gören ve herhangi bir programda sanat eğitimi almamış bireylerin kiç ürünlere ve sanat eserlerine yönelik beğeni eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

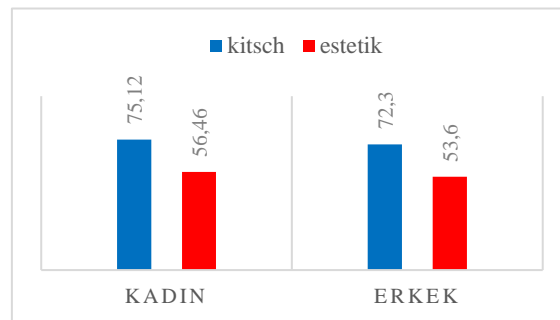
Nicel verilere dayalı olan çalışmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen 10 tanesi kiç, 10 tanesi sanat eseri, toplam 20 görselden oluşan anket formuyla veriler toplanmıştır. Veriler, SPSS-21 istatistik paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın evrenini Türkiye’de lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin tümü 571.482 (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2017); örneklemini ise, çeşitli üniversitelerde öğrenimlerine devam etmekte olan 569 lisansüstü öğrencisi oluşturmaktadır.

Bulgular

Araştırmaya toplam 569 lisansüstü öğrencisi katılmıştır. Bu katılımcıların; 137’si erkek, 432’si ise kadındır. Katılımcıların; 95’i Fen Bilimleri, 61’i Sağlık Bilimleri ve 413’ü ise Sosyal Bilimler programlarında öğrenimlerine devam etmektedir. Katılımcıların; 159’u doktora, 410’u ise yüksek lisans öğrencisidir.

Lisansüstü Öğrenimi Gören Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Estetik ve Kiç Beğeni Eğilimleri

Araştırmaya katılan 569 lisansüstü öğrencisinin 137’si erkek, 432’si ise kadındır. Tablo 1’de bu katılımcıların estetik ve kiç ürünlere yönelik eğilimleri belirtilmiştir.

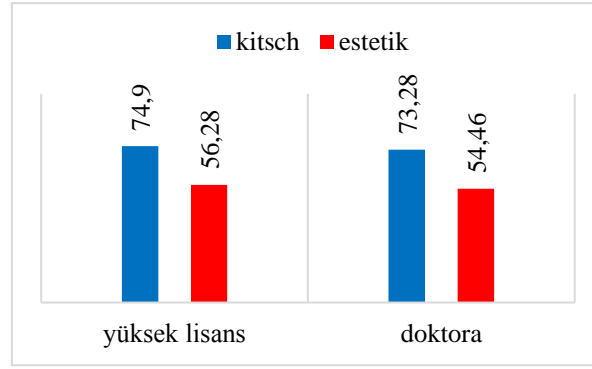

Şekil 1. Cinsiyetlerine göre estetik ve kiç beğeni eğilimleri

Şekil 1 incelendiğinde, kadın katılımcıların kiç ürünler için 100 puan üzerinden ortalama 75,12 puan aldıkları, sanat eserleri için ortalama 56,46 puan aldıkları görülmektedir. Erkek katılımcıların ise, kiç ürünler için 100 puan üzerinden ortalama 72,30 puan, sanat eserleri için ortalama 53,6 puan aldıkları görülmektedir. Sonuç olarak her iki cinsiyetin de kiç ürünlere yönelik beğeni eğilimlerinin sanat eserlerine oranla daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Lisansüstü Öğrenimi Gören Bireylerin Öğrenim Seviyelerine Göre Estetik ve Kiç Beğeni Eğilimleri

Araştırmaya toplam 569 lisansüstü öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların; 159'u doktora, 410'u ise yüksek lisans öğrencisidir.

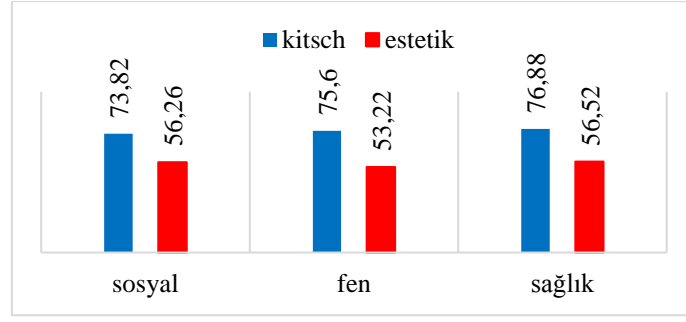

Şekil 2. Öğrenim seviyelerine göre estetik ve kiç beğeni eğilimleri

Şekil 2 incelendiğinde, yüksek lisans öğrenimlerine devam eden katılımcıların maksimum 100 puan üzerinden kiç ürünler için ortalama 74,90; sanat eserleri için ortalama 56,28 aldıkları görülmektedir. Doktora öğrenimlerine devam etmekte olan katılımcıların ise, maksimum 100 puan üzerinden kiç ürünler için ortalama 73,28, sanat eserleri için ortalama 54,46 puanla beğendikleri görülmektedir. Her iki öğrenim düzeyine sahip bireylerin de kiç yönelik beğeni eğilimleri, sanat eserlerine oranla daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Lisansüstü Öğrenimi Gören Bireylerin Öğrenim Alanlarına Göre Estetik ve Kiç Beğeni Eğilimleri

Araştırmaya toplam 569 katılımcının; 413'ü Sosyal Bilimler, 95'i Fen Bilimleri ve 61'i de Sağlık Bilimleri programlarında öğrenimlerine devam etmektedir.

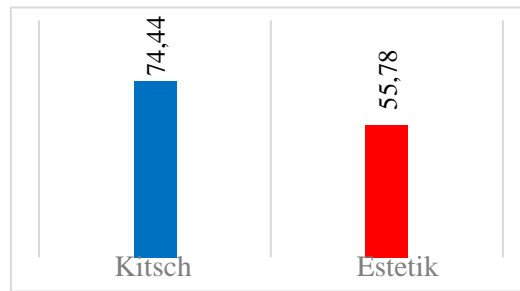

Şekil 3. Öğrenim alanlarına göre estetik ve kiç beğeni eğilimleri

Şekil 3 incelendiğinde, sosyal bilimler programlarında öğrenimlerine devam eden katılımcıların maksimum 100 puan üzerinden kiç ürünler için ortalama 73,82; sanat eserleri için ortalama 56,26 puanla beğendikleri görülmektedir. Fen bilimleri programlarında öğrenimlerine devam eden katılımcıların; maksimum 100 puan üzerinden kiç ürünler için ortalama 75,60; sanat eserleri için ortalama 53,22 puanla beğendikleri görülmektedir. Sağlık bilimleri programlarında öğrenimlerine devam eden katılımcıların; maksimum 100 puan üzerinden kiç ürünler için ortalama 76,88; sanat eserleri için ortalama 56,52 puanla beğendikleri görülmektedir. Bütün öğrenim düzeyine sahip bireylerin de kiçe yönelik beğeni eğilimleri, sanat eserlerine oranla daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Genel Ortalamalara Göre Estetik ve Kiç Beğeni Eğilimleri

Araştırmaya toplam 569 katılımcının; cinsiyetleri, öğrenim düzeyleri, öğrenim alanları fark etmeksizin estetik ve kiçbeğeni eğilimlerini Şekil 4'te yer verilmiştir.

Şekil 4. Genel ortalamalara göre katılımcıların estetik ve kiç beğeni eğilimleri

Şekil 4 göz önünde bulundurularak incelendiğinde katılımcıların maksimum 100 puan üzerinden 74,44 ile kiç ürünleri; 55,78'lik puanla ise sanat eserlerini beğendikleri görülmektedir. Lisansüstü öğrenim gören bireylerin kiçe yönelik beğeni eğilimleri, sanat eserlerine oranla çok yüksektir.

Tablo 1

Lisansüstü Öğrenimi Gören Bireylerin Ankette Yer Alan Görselleri Beğeni Sonuçları

Beğeni Sırası	Görselin Türü	Görselin Adı	Görselin Sahibi	Beğeni Puanı Max: 2845	Beğeni Puanı Max: 100
1	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	2377	83,55
2	Kiç	Bob Ross	Peyzaj	2279	80,11
3	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	2228	78,31
4	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	2224	78,17
5	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	2163	76,03
6	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	2153	75,68
7	Sanat Eseri	San Trapez Limanı	Paul Signac	2077	73,01
8	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	2066	72,62
9	Sanat Eseri	Grande J. Adasında	Georges Seurat	1979	69,56
10	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	1921	67,52
11	Kiç	Ağlayan Çocuk	Bruno Amadio	1908	67,07
12	Sanat Eseri	Öğütücü	Malevich	1883	65,41
13	Kiç	İsimsiz	Fabrikasyon Ürün	1861	64,43
14	Sanat Eseri	S.VictoriaMountain	Paul Cezanne	1596	56,10
15	Sanat Eseri	Interchance	W. De Konning	1492	52,44
16	Sanat Eseri	Kompozisyon	Adnan Turani	1445	51,14
17	Sanat Eseri	Kadın Portresi	Nuri İyem	1141	50,65
18	Sanat Eseri	Kâbe	Erol Akyavaş	1415	49,74
19	Sanat Eseri	Kırmızı – Sarı -Mavi	Piet Mondrian	1295	45,52
20	Sanat Eseri	Mavi Senfoni	Burhan Doğançay	1285	45,17

En Çok Beğenilen Üç Görsel*Şekil 5. Birinci sırada beğenilen kiç fabrikasyon ürün (2377/2845).*

Şekil 6. İkinci sırada beğenilen küçük ürün, Bob Ross, peyzaj (2279/2845).

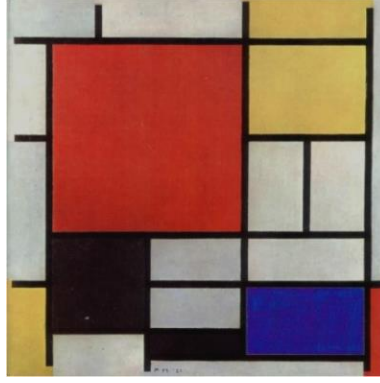
Şekil 7. Üçüncü sırada beğenilen küçük fabrikasyon ürün (2228/2845).

En Az Beğenilen Üç Görsel

Şekil 8. 18. sırada beğenilen eser, Erol Akyavaş, Kâbe (1415/2845).

Bu eser (Kâbe), Türk Resim Sanatı'nın en önemli sanatçılarından birisi olan Erol Akyavaş tarafından yapılmış ve Çağdaş Türk Resmi'nin satılan en pahalı yapıtı olmuştur (Milliyet Sanat, 2013).

Şekil 9. 19. sırada beğenilen eser, Mondrian, Kırmızı Sarı Siyah Gri ve Mavi (1295/2845).

Bu eser (Kırmızı Sarı Siyah Gri ve Mavili Kompozisyon) De Stijl akımının öncü sanatçılarından Piet Mondrian'ın önemli eserlerinden birisidir (The Art Story, 2017).

Şekil 10. Son sırada beğenilen eser, Burhan Doğançay, Mavi Senfoni (1285/2845).

Bu eser (Mavi Senfoni), Türk Resim Sanatı'nın en önemli sanatçılarından birisi olan Burhan Doğançay tarafından yapılmıştır. Eser, Çağdaş Türk Resmi'nin satılan en pahalı yapıtlarından birisi olmuştur (NTV, 2009).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bulgularında, herhangi bir lisans programında sanat eğitimi almamış ve farklı lisansüstü programlarda öğrenim gören bireylerin nitelikli sanat eserlerine oranla, sözde sanat nesnesi olan küçük ürünlere yönelik beğeni eğilimlerinin çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Ankette bulunan 20 görsel içinden, en çok beğenilenler arasında ilk 6 sırayı küçük ürünler; son 7 sırayı ise Dünya Sanatı'nda kabul görmüş sanat eserleri oluşturmaktadır. Nitelikli sanat eserlerinin eğitim düzeyi yükseldikçe daha iyi okunabilmesi, anlaşılabilmesi ve dolayısıyla tercih edilen bir estetik değer haline gelmesi beklenirken, küçük ürünler karşısında daha az beğeni toplaması dikkat çekicidir.

Bu durum genel olarak ele alındığında, bir yönüyle, ülkemizde sanat eğitiminin niteliğinin önceki eğitim kademelerinde (ilkokul, ortaokul ve lise) yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. İlk ve ortaokullarda sıklıkla uygulattırılan; estetikten yoksun ve yaratıcılıktan uzak görsel çalışmalar, bireyin beğeni düzeyinin şekillenmesinin temelini oluşturmaktadır. "... ülkemizde gerek akademisyen, gerekse öğretmen düzeyindeki bazı eğitimciler, sorunun farkına varmak şöyle dursun, daha okul öncesi düzeyden başlamak üzere eğitimin tüm kademelerinde öğrencilere hiç de küçümsenmeyecek oranda kiç kültür aşlamakta, üstelik de bu, sanat eğitimi adına yapılmaktadır. Bu durum genellikle teknik işçilik, usta yansıtmacılık şeklinde, daha da vahimi kiç ürünlerden kopya çalışmalar olarak kendini göstermektedir" (Yılmaz, 2013).

Araştırma bulgularında ulaşılan, nitelikli sanat eserine oranla, kiç ürünlerin daha çok beğeni alması durumu, mevcut halde sanat eğitimi dersi almayan lisansüstü öğrencilerine, önceki örgün eğitim süreçlerindeki sanat eğitimi derslerinde estetik anlayış kazandırılmamış ve yeterli sanat kültürüyle donatılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan, popüler kültürün getirdiği çabuk ulaşılabilirlik, çabuk tüketilebilirlik ve kullan – at durumları, bireyi kiç ürünleri tercih etmeye ve buna bağlı bir beğeni düzeyi geliştirmeye yönlendirmektedir. Ancak, bu durumla mücadele etmenin yolu da yine nitelikli görsel sanatlar eğitiminden geçmektedir. Bu sonuçla, eğitim düzeyinin yükselmesi, beğeni düzeyinin gelişeceği anlamına gelmemektedir.

Araştırma sonuçlarından faydalanılarak, lisans ve lisansüstü öğrencilerinin beğeni düzeylerini karşılaştırmaya yönelik olarak yeni araştırmalar da gerçekleştirilebilir. Benzer araştırmalar, sanatın; mimari, sinema, tiyatro, müzik vb. disiplinlerine yönelik uygulanabilir ve karşılaştırmalı olarak yeni araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynaklar

Demir, G. İ. (2009). *Kiç ve plastik sanatlar üzerine*. Ankara: Ütopya.

Milliyet Sanat (2013). *Türk resminin en pahalısı "Kâbe"*. <http://www.milliyetsanat.com/haberler/plastik-sanatlar/turk-resminin-en-pahalisi--kabe-/1678> sayfasından erişilmiştir.

NTV (2009). *En pahalı bastyapıt "Mavi Senfoni"* https://www.ntv.com.tr/turkiye/en-pahali-bastyapit-mavi-senfoni,ht82aViBRkaaMD_01PP4HA sayfasından erişilmiştir.

Şahin, H. (2016). Sanatta kitsch olgusu üzerine. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 9(17), 1-27.

- The Art Story (2017). *Kırmızı sarı siyah gri ve mavili kompozisyon* [Resim]. http://www.theartstory.org/artist-mondrian-piet-artworks.htm#pnt_4 sayfasından erişilmiştir.
- Türk Dil Kurumu. (2017). *Güncel Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59ef1fa3c8c522.29533773 adresinden erişilmiştir.
- Yardımcı, İ. (2011). Sanatta kitsch kavramı. *Anadolu Sanat Dergisi*, 11, 163-168.
- Yılmaz, M. (2013). *An overview of Turkish society in the context of art and popular culture*. 7. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. 20-29 Haziran 2013, Bakü, Azerbaycan.
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK]. (2017). *Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.